

αυτό περίπου βάθος (3,50 μ.), ἀλλ' εἰς ἀπόστασιν 13,30 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Μιαούλη. Εἰς τὸ μεταξύ τῶν δύο τοίχων διάστημα ἐσημειώθη μικρὸν τμήμα ἀγωγοῦ ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων καὶ παρὰ τὸν β' τοίχον φρέαρ κοινὸν διαμέτρου 0,70 μ. καὶ ἐνταῦθα ἦτο ἐμφανῆς ἡ διατάραξις τῶν στρωμάτων ἀπὸ τὰς προηγηθείσας νεωτερικῆς οἰκοδομίας.

Μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον παρουσίασεν τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ὀμήρου ἀριθ. 6 (Σ χ ε δ. 1 ἀρ. 17) εὐκαιρικῶς ἐρευνηθὲν οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Χαρ. Σφαέλλου, ὅπου κατὰ γενομένην ἔσκαφὴν διὰ τὴν δημιουργίαν ὑπογείου ἀπεκαλύφθη συστάς ἐπτὰ τάφων, ὧν οἱ δύο ἦσαν παιδικαὶ λάρνακες, εἰς ἐκτισμένους ἐκ πωρίνων πλακῶν, ἕτερος λαρνακοειδῆς καὶ οἱ λοιποὶ καλυβίται τριγωνικῆς τομῆς.

Οἱ ὡς ἄνω τάφοι εὐρέθησαν εἰς βάθος κυμαινόμενον ἀπὸ 3,60 μ. ἕως 4,50 μ. ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας καὶ εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ οἰκόπεδου καὶ — ἐξαιρέσει δύο, οἵτινες ἀνευρέθησαν ἀκτέριστοι, — ἀπέδωσαν ἀξιόλογον κεραμικὴν κλασσικῶν χρόνων, κυρίως ληκῦθους, ἀλλὰ καὶ τινὰς πυξίδας καὶ ἀρυβάλλους. Πλὴν τῶν κτερισματικῶν ἀγγείων, ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα συνελέγησαν μέχρι βάθους 4,80 μ. καὶ εἰς τὰς πέριξ τῶν τάφων ἐπιχώσεις.

Πλὴν τῶν κεραμικῶν εὐρημάτων ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν ἴδιον χῶρον εἰς βάθος 3,20 μ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 21,50 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Ὀμήρου ἐπιτυμβία μαρμαρινῆ λήκυθος ἑλλιπῆς τὸν λαίμονα καὶ τὴν βάσιν, σφῶμα ὕψους 0,91 καὶ διαμέτρου κοιλίας 0,52 μ., φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν :

ΦΙΑΗΚΑΜΙΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΡΧΙΩΣ

Διὰ τῶν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀποκαλυφθέντων τάφων ἐπιβεβαιοῦται διὰ μίαν ἔτι φοράν ἡ χρησιμοποίησις καὶ τοῦ ἐκτὸς τῶν τειχῶν χώρου, ὡς νεκροταφείων τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Παρουσία τάφων ἐσημειώθη καὶ κατὰ τὰς παρυφᾶς τοῦ λόφου Λυκαβηττοῦ, (Σ χ ε δ. 1 ἀρ. 18) ὅπου κατὰ τὴν διάνοξιν τῆς ὁδοῦ πρὸς Λυκαβηττὸν ἀπεκαλύφθησαν καὶ ἠρευνήθησαν δύο τάφοι καλυβίται, οὐδὲν ἀποδώσαντες.

Πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ συνοδευόντος τὴν ἐκθεσιν σχεδίου σημειουμένων, ἀπεκαλύφθησαν ἀρχαιοτήτες εἰς ἄλλα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἀπομεμακρυσμένα σημεῖα τῆς πόλεως τὰ κάτωθι :

Εἰς οἰκόπεδον κείμενον κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Ζαλόγγου καὶ Ζωοδόχου Πηγῆς, ἰδιοκτησίας Σπύρου Ματζάρα καὶ Ἀνδρέαδῃ,

ἀπεκαλύφθησαν εἰς βάθος 2,60 μ. καὶ συγκεντρωμένοι εἰς σημεῖον κείμενον ἐπὶ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Ζαλόγγου καὶ εἰς ἀπόστασιν 8,60 μ. ἀπὸ τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Ζαλόγγου καὶ Ζωοδόχου Πηγῆς, εἴκοσι πέντε ἐνεπίγραφοι ἐπιτύμβιοι κιονίσκοι πλήρως ἢ μερικῶς σφῶζόμενοι, προερχόμενοι ἐκ τῶν ἐπιχώσεων.

Εἰς τὸ κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Ἀχαρνῶν καὶ Ἁγίου Μελετίου οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ὅρσ. Κόλλια κατὰ γενομένην ἔσκαφὴν διὰ τὴν διάνοξιν θεμελίων εἰς βάθος 0.10 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ, εὐρέθη σαρκοφάγος ἐξ ὑπομέλανος μαρμάρου ἀνευ πώματος καὶ ἀκόσμητος, μήκους 2 μ. πλάτους 0,70 μ. καὶ βάθους 0,75 μ., ἥτις ἐρευνηθεῖσα οὐδὲν ἀπέδωσεν. Ἡ σαρκοφάγος διετηρήθη ἐπὶ τόπου.

Εἰς τὴν ἴδιαν περιοχὴν καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Λάρνακος (ἀρχομένης ἀπὸ Ἀχαρνῶν 205), εἰς τὸ τμήμα τῆς ὁδοῦ τὸ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθ. 7 καὶ 9, κατὰ τὴν διάνοξιν χάνδακος ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ΥΔΡΕΞ, εὐρέθη μαρμαρινῆ ἐπιτυμβία λήκυθος εἰς βάθος 2,40 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ἀσφάλτου.

Τέλος, μεταξύ τῶν πλέον ἀπομεμακρυσμένων ἐρευνηθέντων σημείων εἰς τὰ ὁποῖα ἀνεκαλύφθησαν τυχαίως ἀρχαιοτήτες, ὑπάρχει οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας τῆς Ἀθηναϊκῆς Χαρτοποιίας, κείμενον εἰς τὴν περιφέρειαν Αἰγάλεω, ὅπισθεν τῆς λεγομένης ἐλαίας Πλάτωνος, ὅπου ἀπεκαλύφθησαν λείψανα ἀρχαίων θεμελίωσεων ἀκαθορίστου προορισμοῦ, καὶ ἕτερον οἰκόπεδον κείμενον εἰς τὴν συνοικίαν Περιστερί κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Θηβῶν καὶ Θεοφράστου 22, ἰδιοκτησίας Χάνδρα Νικ., ὅπου ἀπεκαλύφθη καὶ ἠρευνήθη τάφος παιδικῆς λαρνακοειδῆς μετὰ τὰς δύο στενάς πλευράς καμπύλας, διαστάσεων μήκους 0,81, πλάτους 0,235 καὶ βάθους 0,26 μ., ἀποδώσας ὀλίγα κτερισματικὰ ἀγγεῖα, πυξίδα, κύαθον, κάνθαρον, λήκυθον ἀκεραῖαν καὶ δύο ἄλλας τεθραυσμένας.

Η Γ' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

*

ΑΤΤΙΚΗ *

Κ η φ ι σ ι ᾶ¹

Τυχαῖον γεγονός ἐφερὲν εἰς φῶς ἐν Κηφισίᾳ, ἐντὸς τοῦ κήπου τοῦ Σ. Δήμα, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ραγ-

* Ἐκ τῶν Σχεδίων τὰ ὑπ' ἀριθ. 5, 6, 7, 8 ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Στεφάνου Ζαχαράκη.

Ἐκ τῶν φωτογραφιῶν ἀριστῆναι ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ὑπογράφοντος, αἱ δὲ λοιπαὶ ὑπὸ τοῦ φωτογράφου τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Κ. Κωνσταντοπούλου.

1. E. Vanderpool AJA (1961) 299, πίν. 97. M.S.F. Hood, Archaeology in Greece (1960-61) 5.

καβή 4, προτομήν τοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ, ἐτέραν τοῦ μαθητοῦ του Πολυδευκίανος, προτομήν ἵππου, ἐπικράνον παραστάδος μετ' ἀναγλύφων ἀνθεμίαν καὶ δύο ἐνούμενα τεμάχια χειρὸς ἐκ μέλανος μαρμάρου (Πί ν. 32, 34 α).

Παλαιότερον ὁ Σ. Ν. Δραγοῦμης² θεώρησεν ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν θὰ ἔκειτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἢ ἐν Κηφισίᾳ³ ἔπαυλις τοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ.

Προτομήν τοῦ Ἡρώδου, προερχομένην ἐκ Μαραθῶνος, ὅπου ἔκειτο ἐτέρα ἔπαυλις τοῦ Ἀθηναίου σοφιστοῦ, ἔχομεν ἐν τῷ Λούβρω⁴, Ἐρμῆν τετράγωνον ἀκέφαλον ἐν Κορίνθῳ⁵ τοῦ Πολυδευκίανος προτομήν μὲν ἐν Βερολίνῳ⁶, ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν⁷, ἐν Χαλκίδι⁸, ἀνάγλυφον δὲ ἐν Βραυρῶνι⁹, ἐν Ἀκροπόλει καὶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ.

Ἐν Βερολίνῳ ὑπάρχει κεφαλὴ τοῦ Μέμνονος¹⁰, τοῦ Αἰθίοπος μαθητοῦ τοῦ Ἡρώδου, εἰς ἀγαλμα τοῦ ὁποίου πιθανῶς θὰ ἀνήκει ἢ ἐκ μέλανος μαρμάρου χεῖρ, ἥτις κρατεῖ ξίφος.

Προτομή ἵππου ἐμφανίζεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Πολυδευκίανος τῆς Βραυρῶνος.

2. Ταφικὸς περίβολος Ἑλληνικοῦ¹¹ (Πί ν. 33)

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἀεροδρομίου τοῦ Ἑλληνικοῦ πρὸς ΝΑ προσέκρουσε εἰς ἐν ἐκ τῶν γνωστοτέρων ταφικῶν μνημείων τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν καλύτερον διατηρουμένων, τὸν ταφικὸν περίβολον τὸν ὑπὸ τοῦ Wrede ἐν Attische Mauern δημοσιευόμενον.

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἀεροδρομίου ἦτο οὕτω σχεδιασμένη ὥστε ὁ περίβολος ἐπιπτεν ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τοῦ τροχοδρόμου (taxiway) τοῦ εὐρι-

σκομένου ἀμέσως καὶ ΒΑ τοῦ μεγάλου διαδρόμου προσγειώσεως καὶ ἀπογειώσεως (runway), τοῦ προοριζομένου δι' ἀεροσκάφη μεγάλης ταχύτητος.

Μεταβολὴ τῶν σχεδίων τοῦ ἀεροδρομίου, ἔστω καὶ κατὰ μικρὸν, ὅτε ἐπελήφθη τοῦ θέματος ἢ ἡμετέρα ὑπηρεσία, ἦτο ἀδύνατος διότι ἡ κατασκευὴ τοῦ τροχοδρόμου εἶχε προχωρήσει καὶ τὰ συνεργεῖα προέβαινον εἰς κατεδαφίσεις πέριξ τοῦ μνημείου.

Τῇ εἰσηγήσει τοῦ ὑπογράφοντος ἢ Ὑπηρεσία Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀνασθηλώσεως προέκρινεν ὡς τὴν μᾶλλον συμφέρουσαν λύσιν τὴν μεταφορὰν τοῦ μνημείου ἀλλαχού, διότι ἡ θέσις αὐτοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἠμπόδιζεν ἀμέσως τὴν κίνησιν τῶν ἀεροσκαφῶν, θὰ ἀπετέλει λόγῳ τοῦ ὕψους του (5 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τροχοδρόμου) γενικώτερον ἐμπόδιον.

Τὸ Ὑπουργεῖον Συγκοινωνιῶν καὶ Δημοσίων Ἔργων, ἐπειγόμενον ὅπως προχωρήσῃ ἢ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου, κατέβαλε τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην.

Ἡ ὅλη ἐργασία τῆς ἀνασκαφῆς, σημάνεως, μεταφορᾶς καὶ ἀνακατασκευῆς ἀπῆρτησε χρόνον τεσσάρων μηνῶν περίπου.

Τὴν νέαν θέσιν τοῦ μνημείου, ἐντὸς τοῦ παρὰ τὴν παραλίαν περιβόλου τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου Ἐθελῶν, προσέφερε τὸ Ὑπουργεῖον Συγκοινωνιῶν καὶ Δημοσίων Ἔργων (Σ χ έ δ ι α 1 - 5).

α) Ἀνασκαφή

Πρῶτον βῆμα εἰς τὸ ἔργον τῆς μεταφορᾶς τοῦ μνημείου ὑπῆρξεν ἡ πλήρης, μέχρι τοῦ φυσικοῦ βράχου, ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ μεταβληθῇ παντελῶς ἡ μορφή του καὶ νὰ κατέληθαι τὸ ἐπίπεδον αὐτοῦ κατὰ δύο περίπου μέτρα.

Ἡ ἐπίχωσις ἐσωτερικῶς, πλησίον τοῦ μακροῦ τοίχου, ἐφθανε μέχρι τοῦ μέσου τοῦ τετάρτου δόμου ἄνωθεν, τοῦ δὲ βάρθρου τοῦ κατὰ τὸ μέσον τοῦ τοίχου εὐρισκομένου μόνον οἱ δύο ἀνώτεροι δόμοι ἐφαίνοντο.

Ἡ ἐπίχωσις αὕτη ἐμειοῦτο πρὸς τὴν ἀνοικτὴν πλευρὰν τοῦ μνημείου. Τῆς ΒΔ καὶ ΝΑ πλευρᾶς ἐκαλύπτετο ὁ τοιχοβάτης.

Εἰς τὴν μεγαλύτεραν ἐπίχωσιν παρετηρήθη ἡ ἐξῆς διαδοχὴ στρωμάτων :

- 1) Στρώμα 0.10 μελανῶν χωμάτων (humus).
- 2) Στρώμα 0.30 χόματος χρώματος καστανοῦ μετὰ μικρῶν λίθων καὶ χαλίκων.
- 3) Στρώμα 0.35 χόματος ἀνοικτοῦ καστανοῦ χρώματος μετὰ μεγαλυτέρων χαλίκων καὶ λίθων.
- 4) Στρώμα 0.40 ἀποτελούμενον ἀποκλειστικῶς ἐκ ποταμίων χαλίκων, κροκαλῶν καὶ χονδρῆς ἄμμου.

2. Α.Ε. 1895, 186.

3. Αὔλος Γέλλιος, Noctae Atticae I. 2, 1-2.

4. Charbonneaux, Monuments Piot, 49 (1957), Portraits du temps des Antonins, 79 εἰκ. 12' Karl Scheffold, Die Bildnisse der Antiken Dichter, Redner und Denker, 180-181.

5. Corinth, Greek Inscriptions, 85-86.

6. Karl Scheffold. Die Bildnisse, 180-181.

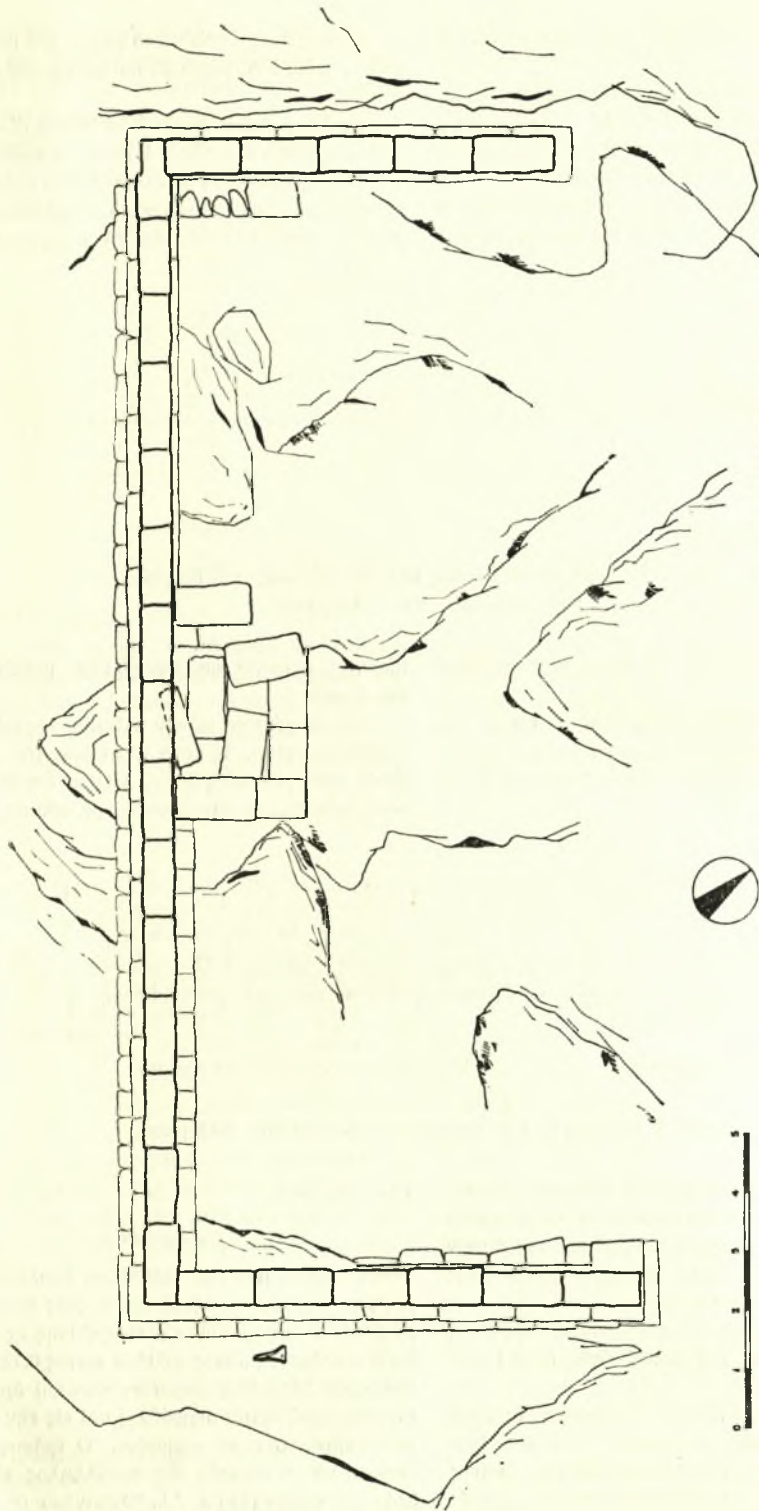
7. Agora, Portrait Sculpture, 13, πίν. 18.

8. Hans Jucker, Das Bildnis im Blätterkelch, Band II, Tafel 36.

9. Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1961, 35.

10. P. Graindor, Tête de négre du musée de Berlin, BCH 1915, 903. Charbonneaux, ἔ.ἀ. 81, εἰκ. 14.

11. Curtius und Kaupert, Karten von Attika Bl. VIII. Milchhöfer, Text zu den Karten von Attika, II, 8' Wrede, Attische Mauern, 23-24, Abb. 4, 5, πίν. 57. Wrede, Attika πίν. 19. K. Kübler, Der attische Graben DM 2 (1949) 1. H.F. Mussche, Monumenta graeca et Romana, Vol. II, Fasc. 2, Civil and Military architecture, 33 ἄρ. 106 α (εἰκ. 106 α).

31 ΕΛΛΗΝΙΚΟ
3-21-1961

Σχεδ. 1. Κάτωφης του ταφικού περιβόλου του Ήλληνηκού

Ὑπὸ τὸ τέταρτον στρώμα ὁ φυσικὸς κροκαλοπαγῆς βράχος.

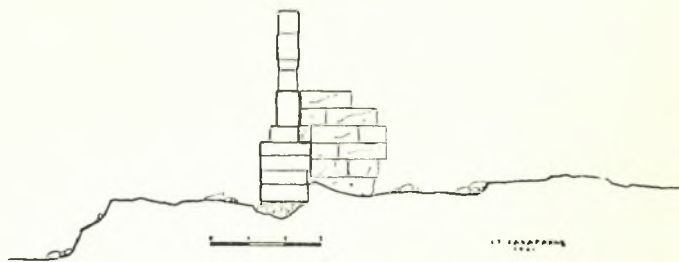
Ἡ δημιουργία τῶν στρωμάτων αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὸν ΒΑ τοῦ μνημείου μικρὸν ποταμὸν, ὅστις κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἶχε διαμορφώσει καὶ τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ἴστατο τοῦτο.

Τὰ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν εὑρεθέντα ἔκκειντο ἢ σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἢ ἐντὸς τοῦ πρώτου καὶ

Ἐξωτερικῶς ἐκαλύπτετο μέχρι τοῦ μέσου τῆς εὐθυνηρίας ΝΑ, μέχρι δὲ τοῦ μέσου τοῦ τοιχοβάτου ΒΔ.

Κατὰ τὴν ΒΔ πλευρὰν ἐκαλύπτετο ὁλος ὁ τοιχοβάτης ἐνῶ κατὰ τὴν ΝΑ μόλις διεφαίνεται.

Ἡ ἐπίχωσις αὕτη οὐδὲν ἀπολύτως ἀρχαίον παρουσίασεν, μόνον δὲ τεμάχια συγχρόνων ὑδροφόρων ἀγγείων. Ὁ λάκκος, ὁ κατὰ τὸ κέντρον τῆς ΝΔ

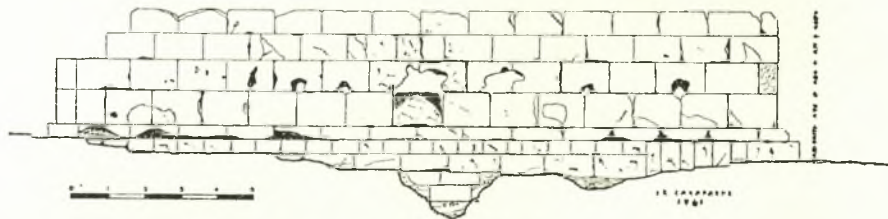
Σχεδ. 2. Τομὴ κατὰ πλάτος καὶ πλαγία ὄψις τοῦ βάθρου τοῦ περιβόλου τοῦ Ἑλληνικοῦ

τοῦ δευτέρου στρώματος. Τὰ λοιπὰ ἦσαν τελείως καθαρὰ.

Ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας εὐρημάτων θὰ πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ περιβόλος ἐσυλήθη συστηματικῶς ὄχι μόνον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀλλὰ καὶ παλαιότερον.

πλευρᾶς, περιεῖχε καθαρὰ χρώματα μετὰ χαλίκων καὶ ἄμμου.

Τῶν ἐπιχώσεων αὐτῶν οὐδεμία χρονολόγησις δύναται νὰ γίνη. Ἡ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 5 Νοεμβρίου 1961 γενομένη βροχὴ ἔδειξεν ὅτι καὶ βαρῦτα ἀντικείμενα ἦτο δυνατόν νὰ φθάσουν μέχρι

Σχεδ. 3. Πρόσοψις τοῦ ταφικοῦ περιβόλου τοῦ Ἑλληνικοῦ

Εἰς φυσικὴν κοιλότητα τοῦ ἐδάφους, διαστάσεων 1.40X2.80, μετὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ μνημείου καὶ τὸν πλήρη καθαρισμὸν τοῦ βράχου, εὑρέθησαν ὑπολείμματα ἰσχυροτάτης καύσεως, οὐδὲν ὁμοῦ ἴχνος ὀστέων ἢ κτέρισμά τι.

Εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, ὑψηλότερον, εὑρέθη ἄλλη καῦσις, μικροτέρα, καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἢ ἐν Πί ν. 34 β δακρυδόχος.

Κατὰ τὴν γωνίαν τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τῆς ΝΔ καὶ ΒΔ πλευρᾶς ἀπεκαλύφθη, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, σειρὰ πέντε λίθων ἀκατεργάστων, οἵτινες ὁμοῦ οὐδεμίαν πρὸς τὸ κτήριον σχέσιν εἶχον.

τοῦ μνημείου.

β) Τοιχοδομία

Ἡ τοιχοδομία τοῦ περιβόλου ἀκολουθεῖ τὴν μορφήν τῆς ἰσοδόμου, τὸ ὕψος ὁμοῦ τῶν δόμων μειοῦται συνεχῶς. Οὕτω ὁ τοιχοβάτης ἔχει ὕψος 0.95, ὁ ἐπόμενος δόμος 0.805, ὁ τρίτος 0.725 καὶ ὁ ἀνάτατος 0.645. Παρατηρεῖται σταθερὰ ἀριθμητικὴ μείωσις ἢ ὁποῖα συμβάλλει καὶ εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἐμφάνισιν τοῦ μνημείου. Ὁ τρόπος οὗτος δύναται νὰ καταταχθῆ ὡς παράλληλος εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἄ. Ὀρλάνδου ἀναφερο-

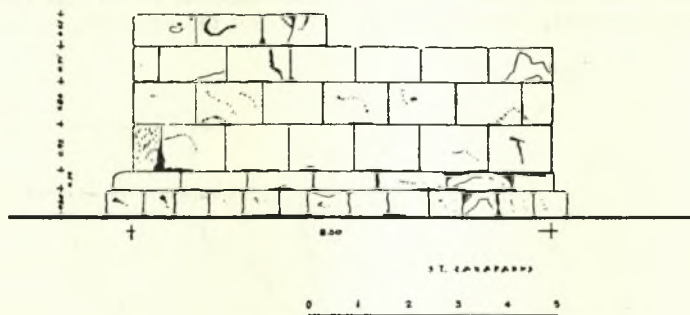
μένας περιπτώσεις του ισοδόμου συστήματος¹².

Κατά τον Wrede¹³ «die Konkordanz der Vertikalfugen geht bis ins Fundament», έννοει δέ ίσως ως θεμέλιον τόν τοιχοβάτην. Ἐπ' αὐτοῦ παρατηρεῖται ὅτι σχετική ἀντιστοιχία κατὰ τὴν κατακόρυφον ὑπάρχει μόνον εἰς τοὺς τέσσαρας

Δ' παρατηρεῖται χαλάρωσις, ἡ ὁποία εἶναι ἰδιαιτέρως ἐκδηλὸς ἐνταῦθα.

γ) Θεμελίωσις

Ἡ θεμελίωσις δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τὰς

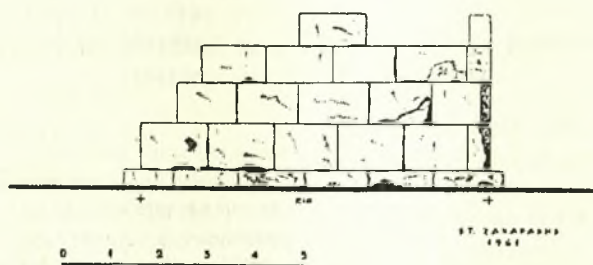
Σχεδ. 4. ΝΑ πλευρά τοῦ ταφικοῦ περιβόλου

ἄνω τοῦ τοιχοβάτου δόμους.

Πρὸς τοὺς ἄρμους τοῦ τοιχοβάτου οὐδεμία ἁρμονικὴ ἀντιστοιχία ἐκ μέρους τῶν ἄρμῶν τῶν ἄνω αὐτοῦ δόμων ὑπάρχει. Ἀντιθέτως, κατὰ τὴν ΝΑ πλευράν, ἔχομεν ἐνιαχοῦ σύμπτωσιν τῶν ἄρμῶν τοῦ τοιχοβάτου πρὸς τοὺς τῆς εὐθυνηρίας.

τρεις πλευράς. Εἰς τὴν ΒΔ ὁ τοιχοβάτης πατεῖ ἐπὶ τοῦ βράχου, εἰς τὴν ΝΑ ὑπάρχει ὑπὸ τὸν τοιχοβάτην ἡ εὐθυνηρία, ἐνῶ εἰς τὴν ΝΔ μακρὰν πλευράν ὑπάρχουν ἐν συνόλῳ ὑπὸ τὸν τοιχοβάτην τέσσαρες δόμοι.

Τὴν ἄνισον ταύτην θεμελίωσιν ὑπεργόρευσε

Σχεδ. 5. ΒΔ πλευρά τοῦ ταφικοῦ περιβόλου

Ἡ ἄλλειψις συμπτώσεως τῶν ἄρμῶν τῶν δόμων δὲν ὀφείλεται εἰς ἀτέλειαν τοῦ μνημείου ἀλλὰ εἰς πρακτικὰς ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι ὑπεχρέωσαν τοὺς κατασκευαστὰς νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν ὕλικόν τῶν ἐπιθυμητῶν πάντοτε διαστάσεων, χάριν οἰκονομίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἀμέσως προηγουμένην, ἐδίδετο μεγάλη σημασία εἰς τὴν σχετικὴν θέσιν τῶν ἄρμῶν. Ὡς παρατηρήθη¹⁴ ὁμοίως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸν

ἡ φυσικὴ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους, δηλαδὴ τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ βράχου παρατηρήθη κατὰ τὴν ΒΔ πλευράν, τὸ δὲ χαμηλότερον εἰς τὸ κέντρον περίπου τῆς ΝΔ.

Διὰ τὴν καλύτεραν ἔδρασιν τῆς ΒΔ πλευρᾶς εἶχε λαξευθῆ ὁ βράχος πρὸς δημιουργίαν αὐλακος τῆς ὁποίας τὸ βάθος ἐποίκιλλεν μέχρι 0.10. Παρειὰν παρουσίαζε μόνον κατὰ τὴν ΒΔ πλευράν, ἐνῶ ἐσωτερικῶς ἦτο ἀνοικτὴ, ἐξισουμένη πρὸς τὸ ἔδαφος. Ἡ παρειὰ ἦτο τεθλασμένη καὶ τοῦτο δεικνύει ὅτι οἱ κατασκευασταὶ ἐξεμεταλλεύθησαν φυσικὴν ταπεινώσιν τοῦ ἐδάφους τὴν ὁποίαν ἐξωμάλυναν (Σχ ε δ. 6).

12. A. Ὁρλάνδου, Ὑλικὰ Δομῆς, Β', 231-236.

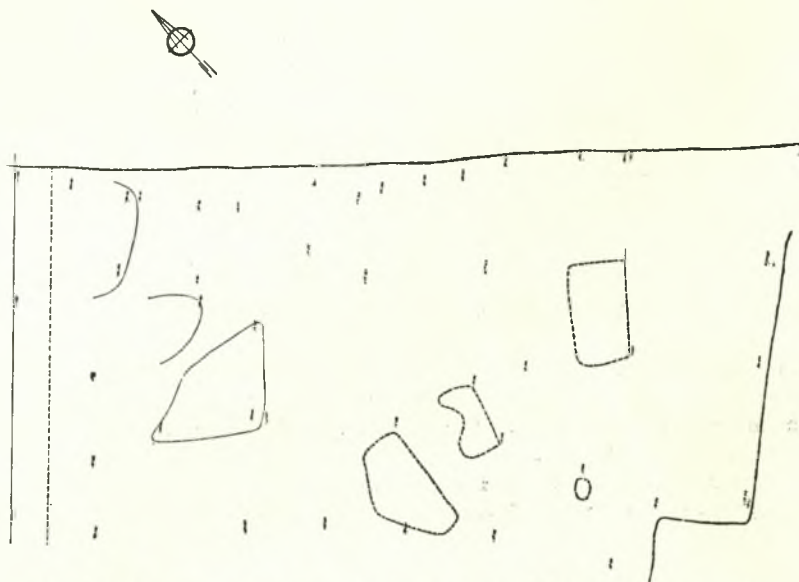
13. Attische Mauern, 24.

14. A. Ὁρλάνδου, Ὑλικὰ Δομῆς, Β' 268.

δ) Κατηγορία τῶν λίθων

Οὐδεμιᾶς λιθοπλίνθου ἡ ἐπιφάνεια εἶναι ἐπίπεδος. Παρουσιάζουν, οὕτως εἰπεῖν, κυματισμούς. Ἡ ὄψις τῶν φαίνεται ἐξωτερικῶς λεία καὶ τοῦτο ὀφείλεται κατὰ ποσοστὸν εἰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀντιθέτως παρουσιάζεται τραχεῖα καὶ μὲ ἀνωμαλίας. Ἐπαξ̄ μόνον, εἰς

Ἐκάστη λιθοπλίνθος παρουσιάζει εἰς τὴν κάτω ὀριζοντίαν παρυφὴν καὶ εἰς μίαν τῶν καθέτων τμησιν ἡ ὁποία τονίζει τοὺς ἄρμους (φαρσί)! Τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται καὶ εἰς ἄλλα μνημεῖα¹⁵, ἐφηρμόσθη κυρίως ἐνταῦθα πρὸς ἀποφυγὴν βλαβῶν κατὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν λίθων. Ἐμμεσον ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ὠραιότερα ἐμφάνισις τοῦ κτίσματος.

Σχ. 6. Κάτωψις τοῦ χώρου τοῦ ταφικοῦ περιβάλλου τοῦ Ἑλληνικοῦ μετὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ μνημείου

τὸν τρίτον ἐκ δεξιῶν λίθον τοῦ τετάρτου δόμου, ἄνωθεν τῆς ΝΑ πλευρᾶς, ἔχομεν ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις λείας. Ὁ λίθος ὁμοῦ οὕτος παρουσιάζει τὸ παράδοξον διὰ τὸ μνημεῖον ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὀρθίων λίθων, οἱ ὁποῖοι οὐδένα σύνδεσμον μεταξὺ τῶν εἶχον. Ὑπετέθη ὅτι ἀπετέλουν ἐξ ἀρχῆς ἓνα λίθον, ὅστις λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν διεβρώθη καὶ ἐχωρίσθη. Τὸ ὁμοίωμορον ὁμοῦ τοῦ πάχους ἐκάστου, παρὰ τὸ τραχὺ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας, καὶ ἡ κανονικότης τῶν δημιουργεῖ δισταγμοὺς εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς. Πιθανὸν νὰ ἦσαν ἐξ ἀρχῆς δύο λίθοι, ἂν καὶ εἰς τὴν θέσιν ὅπου εὐρίσκοντο ἀπετέλουν μειονέκτημα διὰ τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν εὐστάθειαν τοῦ μνημείου, ἂν δεχθῶμεν ὅτι εἶχον ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐξ 0.07 περίπου μεταξὺ τῶν ἀπόστασιν.

Ἀναθῶρισις οὐδαμοῦ παρετηρήθη, τοῦλάχιστον ἐξ ἰχνῶν λιθουργικῶν ἐργαλείων. Διεπιστώθη ὁμοῦ κοίλανσις τῶν μικρῶν ἐπιφανειῶν τῶν λιθοπλίνθων.

ε) Ὑλικὸν

Βασικὸν μειονέκτημα τοῦ μνημείου εἶναι τὸ ὑλικὸν ἐκ τοῦ ὁποῖου ἔχει κατασκευασθῆ. Ὁ κροκαλοπαγῆς οὗτος λίθος, συναντῶμενος ἀπὸ τοῦ Ὑμητοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης, ὑπόκειται εἰς φθορὰν περισσότερον παντός ἄλλου.

Οἱ πλησίον τοῦ ἐδάφους ἢ ἐντὸς αὐτοῦ λίθοι, ἐνῶ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν δὲν παρουσιάζουν ἐμφανεῖς ζημίας, κατὰ τὴν μεταφορὰν εἰδειξαν μικρὰν ἀντοχὴν.

ς) Μεταφορὰ καὶ ἀνακατασκευὴ

Ἡ διάλυσις καὶ μεταφορὰ τοῦ μνημείου ἐγένετο διὰ κοινοῦ γερανοῦ αὐτοκινήτων. Ἐκαστος λίθος μετὰ τὴν ἀρίθμησίν του κατεβιβάζετο καὶ ἐποθετεῖτο ἐπὶ ἀνοικτοῦ δόχηματος καὶ μετεφέρετο εἰς τὸν χώρον τῆς ἀνακατασκευῆς.

Ἡ ἀνίδρυσις τοῦ μνημείου, ἀντιθέτως πρὸς

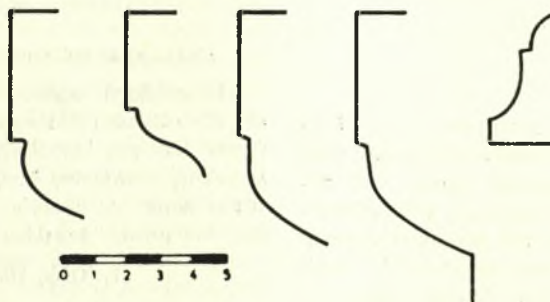
15. Α. Ὁρλάνδου, Ὑλικά Δομῆς, Β' 252.

την μεταφοράν, παρουσίασε μεγάλας δυσκολίας ιδιαίτατα μέχρι του τοιχοβάτου. Πρέπει να τονισθῆ ὅτι μετεφέρθησαν καὶ τὰ θεμέλια τοῦ μνημείου τὰ ὁποῖα ἐτοποθετήθησαν. Σήμερον δὲν εἶναι ὀρατὰ διότι ἔχουν καλυφθῆ. Ἡ ἀπό τοῦ τοιχοβάτου καὶ ἄνω ἐργασία ἀπῆρτησεν τὸ 1/10 τοῦ ὅλου χρόνου τοῦ δαπανηθέντος διὰ τὴν ἀνακατασκευὴν (Π ἰ ν. 33 α, β).

3. Τροιζήν¹⁶

Ἐν Τροιζῆνι κατὰ τὸ 1961 ἐγένετο καθαρισμός τοῦ Ἀσκληπείου, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἱππολύτου καὶ τῆς Ἐπισκοπῆς (Π ἰ ν. 35 α).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μεγαλυτέρων ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐργασιῶν, εὑρέθησαν κατὰ τὸ 1961 καὶ

Σχεδ. 7. Τομαὶ κυματιῶν βάθρων ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς Ἑλληνικοῦ

ζ) Σύνδεσμοι

Ὀδῶεις σύνδεσμος παρετηρήθη μεταξὺ τῶν λίθων. Μοχλοβόθρια ὑπάρχουν ἐπὶ δῶων σχεδὸν τῶν λίθων πλὴν τῶν τοῦ ἀνωτάτου δόμου.

η) Ἐδρήματα

Τὰ ἐδρήματα τῆς ἀνασκαφῆς εἶναι ὀλίγα καὶ ἄνευ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ἐκ τῶν ἀγγείων τὰ μᾶλλον ἀκέραια εἶναι λεκύθια χονδροειδοῦς κατασκευῆς καὶ δακρυδόχος πρῶμος εὑρεθεῖσα, ὡς ἀνεφέρθη, εἰς τὴν ἑτέραν τῶν πυρῶν (Π ἰ ν. 34 β).

Εὑρέθησαν ὡσαύτως πολλὰ τεμάχια φιαλιδίων μὲ ἐμπιεστον διακόσμησιν ἀνθεμίῶν τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος, λαϊμοὺς λουτροφόρου τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ τεμάχιον ἐξ ἐρυθρομόρφου οἴνοχόης σφῆζον τμήμα περωτῆς μορφῆς, πιθανῶς Ἑρωτος.

Γλυπτῶν εὑρέθησαν τεμάχια ποδῶν δύο τοῦλάχιστον λεόντων. Ἴσως εἶναι ὑπολείμματα συμπλέγματος τοῦ ὁποῖου ἴστατο ἐπὶ τοῦ βάθρου τοῦ μνημείου. Ἐπίσης τμήμα γοργονείου, ἦτοι ἡ γλῶσσα μετὰ τῆς κάτω σιαγόνος καὶ τεμάχια κυματιῶν βάθρων (Σ χ ε δ. 7) ὡς καὶ συμαγῆ λίθινα ὁμοιώματα ἀγγείων, ἀλαβάστρων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

τὰ ἐξῆς :

4) Κατὰ τὴν διάνοιξιν θεμελιῶν οἰκίας παρὰ τὴν ὁδὸν Λαυρίου-Σουνίου, ἐν τῇ θέσει Ἀσημάκη, εὑρέθησαν: α) ἀρχαϊκὴ ἐφθαρμένη κεφαλῆ (Π ἰ ν. 35 β-γ), β) Στήλη λίθου¹⁷ ἑλληνικῆς κάτω, ὕψους 0345, πλ. 0295, πάχ. 008· ὕψ. γραμμ. 0018-0022 (× -0035) (BK 1397).

*Ὄρος χωρίον
καὶ οἰκίας καὶ
κήπων πεπραμ
ἔνων ἐπὶ λύσει
Φιλίνοι Ἀλαιεῖ
τιμῆς ἐνος ε
λομένης τοῦ ἡ
μίσεος χωρίου
XXX*

5) Μετὰ πολλῶν θραυσμάτων ἀγγείων διαφόρων ἐποχῶν καὶ ἄνευ ἐνδείξεως προελεύσεως, εὑρέθη ἐν τῇ ἀποθήκῃ τῆς Β' Ἀρχαιολογικῆς Περιφερείας τμήμα ποδός κύλικος (BK 1312) τὸ ὁποῖον

16. E. Legrand BCH XVI, 165 ἐξ. XVII, 84 ἐξ. XVII. 525-527· XXI, 543 ἐξ. XXIV, 179 ἐξ. XXIX, 269 ἐξ. G. Welter, Troizen und Kalauria, Berlin 1941· Π. Λαζαρίδου, Ἡ Ἐπισκοπὴ τοῦ Δαμαλά ΔΧΑΕ, Β' (1960), 195-227.

17. Περί δῶων γενικῶς βλ. John V.A. Fine, Horoi κτλ.

ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέρει τὴν ἐγγράκτον μετὰ τὴν ὀπτησιν τοῦ ἀγγείου ἐπιγραφὴν (Πί ν. 34 γ):

Χσάνθιππος Ι

ἐπὶ δὲ τῆς στενῆς πλευρικῆς ἐπιφανείας -- ΑΛΙΦΙ --

6) Εἰς τινα οἰκίαν τῆς Ἀναβύσσου ἐχρησίμωεν ὡς κατώφλιον ἢ ἐξῆς ἐνεπίγραφος ἐκ μαρμάρου στήλη ὕψ. 054, πλ. + 025, πάχ. 0065· ὕψ. γραμμ. 0013-0017 (BK 1398).

*Ἡόρος χωρ
ἰο Ἀριστο
μάχο*

7) Ἐκ Πόρτο Ράφτη μετεφέρθη εἰς τὴν Συλλογὴν Μαρκοπούλου ἀετωματικὴ ἐπίστεψις ναοσχήμου ἐπιτύμβιου μνημείου μήκους 1.20, πλ. 040. Ἄνω εἶναι ἀδρῶς εἰργασμένη, ἢ δὲ ἀριστερὰ γωνία τεθραυσμένη. Ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ ἀκρωτηρίου ἴστατο λήκυθος ἢ σφιγξ ὡς εἰς πολλὰ ὅμοια μνημεῖα τῆς περιοχῆς. Ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας δύο τόρμοι κυκλικοί, διαμέτρου 0045 - 005. Ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν στενῆς ταινίας ἢ ἐπιγραφὴ:

Νικίας ἰσοτελής¹⁸

8) Ἐν Πειραιεῖ, εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς ΥΔΡΕΞ εἰς τὴν συνοικίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας αἱ ἐξῆς ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί:

α) Κιόνιον ὑμηττίου μαρμάρου ἀκέραιον ὕψ. 065 διαμ. ἄνω 019· ὕψ. γραμμ. 001-002 (ΚΜΠ 1192).

*Βουλόστρατος
Δωροθέου
Ἀργυλῆθεν*

β) Κιόνιον ὑμηττίου μαρμάρου ἑλλιπὲς κάτω, ὕψ. 043, διαμ. ἄνω 0195· ὕψ. γραμμ. 001 - 003 (ΚΜΠ 1193).

*Δημήτριος
Δημητρίου
Εἰοδαῖος*

γ) Στήλη μετ' ἀετώματος ἑλλιπῆς τὸ κορυφαῖον ἀκρωτήριον καὶ κάτω, ὕψ. 067 πλ. 029 - 032· ὕψ. γραμμ. 001 - 0025 (ΚΜΠ 1194).

*Ἀριστοφῶν
Ἀλικαρνασίου*

9) Ἐκ τινος παρόδου τῆς ὁδοῦ Τζαβέλλα τοῦ

18. Ἀριστοτέλους Ἀθ. Πολ. 58,2· IG II, 3, 2723-2734.

Πειραιῶς προέρχεται κιόνιον ἑλλιπὲς κάτω ὕψ. 022, διαμ. ἄνω 018, ὕψ. γραμμ. 001-0015.

*Κλεώ
Κλέωνος
Κηφισιεύς
θυγάτηρ
Εὐφραίου δέ
γυνή*

ΒΑΣ. ΧΡ. ΠΕΤΡΑΚΟΣ

*

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΑΤΤΙΚΗΝ

Περισυλλογὴ τυχαίως εὑρεθέντων ἀρχαίων καὶ αἱ ἀκόλουθοι ἀνασκαφικαὶ ἐρευνᾶν διενεργήθησαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀνδρειωμένου, ἀναβούσης καθήκοντα Ἐπιμελητρίας Ἀρχαιοτήτων παρὰ τῆ Ἐφορεῖᾳ Ἀττικῆς ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 1961.

1. Ὀδὸς Πειραιῶς

Τάφοι ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὴν διάνοξιν χάνδακος παρὰ τὴν δεξιὰν παρυφὴν τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς ἀρ. 168, ἐξωθι τοῦ ἐργοστασίου Θανοπούλου. Ὁ κ. Μ. Γράψας, ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Δημ. Ἔργων, ἐβοήθησεν εἰς τὴν ἀρτίαν διεξαγωγὴν τῆς ἀνασκαφῆς, καθ' ἣν εὑρέθησαν ἐννέα παράλληλοι κιβωτιοσχημοὶ τάφοι, προσανατολισμοῦ ΝΑ-ΒΔ, πλὴν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 ἀποκλίνοντος πρὸς τὰ ΝΑ (Σχ ε δ. 1). Πάντες ἀπετελοῦντο ἐκ μαρμαρινῶν πλακῶν πάχ. 0,15-0,30 (Πί ν. 36 α) καὶ εἶχον διαστάσεις ἐσωτερικὰς 2 X 0,60 - 0,80 μ., βάθος 1-1,30 μ. Τὰ κτερίσματα συνίσταντο ἐκ πηλίνων ἀγγείων μετ' ἀναγλύφους ραβδώσεις ἢ κυματοειδεῖς γραμμὰς. Πλουσιώτερος ἀπεδείχθη ὁ τάφος 3, ὁ ὁποῖος περιεῖχε στέφανον ἐκ χρυσῶν φύλλων δάφνης, χαλκοῦν κάτοπτρον καὶ χαλκοῦν βαθύ κυάθιον.

Περαιτέρω, πρὸ τοῦ Στρατῶνος (ὁδ. Πειραιῶς 172), ἠρευνήθη φρεατίον ἀρχαίου ὕδραγωγείου (Σχ ε δ. 2 καὶ 3), ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τοῦ ὁποῖου περισυλλέγησαν μεταξὺ ἄλλων, ἢ ἐν Πί ν. 37 α μαρμαρινὴ λήκυθος (ὕψ. 0,65, μεγ. διαμ. 0,27)· ἔτερα μαρμαρινὴ λήκυθος μετ' ἀνάγλυφον ἐπὶ τοῦ ὤμου διακόσμησιν κλημητίδος, φύλλων ἀκάνθου κλπ., πλοχμοῦ καὶ καθέτων ραβδώσεων ἐπὶ τῆς κοιλίας (Πί ν. 38), ἀριστερὰ παραστάς καὶ ἀντιστοιχος θριγκὸς ἐπιτύμβιου στήλης, πιθανῶς γραπτῆς· ἄλλα ἀποτμήματα ἐπιτυμβίων στήλῶν καὶ ἀλαβάστρου. Τὸ φρεατίον ἔχει βάθος 4,70 ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ, οἱ ἀγωγοί, πλ. 0,40 καὶ ὕψ. 0,90, κεῖνται εἰς βάθος 3,80 ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ὁδοῦ. Παρὰ τὸ στόμιον τοῦ φρεατίου ἀ-

Κηφισιά. Προτομαί: α. Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, β. Πολυδευκίου, γ. Ἴππου

Β. ΠΕΤΡΑΚΟΣ

Ἀττική. Μνημείον Ἑλληνικοῦ: α-β. Τὸ μνημείον εἰς τὴν ἀρχικὴν (ἄνω) καὶ τὴν νέαν του θέσιν (κάτω)

Β. ΠΕΤΡΑΚΟΣ

*Αττική: α. *Επίκρανον παραστάδος ἐκ Κηφισιάς, β. Εὐρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ταφικοῦ περιβόλου τοῦ Ἑλληνικοῦ, γ. *Ενεπίγραφος πούς κύλικος

Β. ΠΕΤΡΑΚΟΣ

Τροιζήν-Σούνιον: α. Τὸ Ἴ�σκληπιεῖον Τροιζήνος μετὰ τὸν καθαρισμὸν του, β-γ. Προσθία καὶ ὀπισθία ὄψεις ἀρχαϊκῆς κεφαλῆς ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Σουνίου

Β. ΠΕΤΡΑΚΟΣ